

Dějiny FAMU

Akademie múzických umění a s ní i FAMU se chystá na oslavy sedmdesáti let své existence v roce 2016, ale své výročí si připomíná už i letos — vznikla totiž na základě Dekretu prezidenta o zřízení vysoké školy „Akademie múzických umění v Praze“ vydaného již roku 1945. Jednalo se o jeden ze skupiny posledních dekretů vydaných těsně před vznikem Prozatímního národního shromáždění na sklonku října. Tento dekret počítal se čtyřmi odbory, tedy hudebním, dramatickým, tanečním a konečně filmovým. S výjimkou tanečního se odbory staly základem jednotlivých fakult. Zejména v případě filmové fakulty AMU, známé od té doby spíše pod zkratkou FAMU, se jednalo o novátorský počín, i když již předtím byly založeny vysoké filmové školy v Berlíně, Paříži, Římě a co tehdy hrálo velmi důležitou roli — i v Moskvě. Již od počátků byl o studium na FAMU obrovský zájem, a to nejenom ze strany čerstvých maturantů, ale i starších zkušených filmových pracovníků, kteří si takto chtěli doplnit své vzdělání.¹⁾ Výhodou i prokletím zároveň se pro nově vzniklou FAMU stal obrovský význam, jaký filmu a tím i vysokoškolskému vzdělávání filmových pracovníků přikládala ideologie komunistické strany. Kvůli němu také FAMU patřila mezi fakulty poměrně silně poznamenané čistkami po převratu v únoru 1948, na rozdíl od DAMU i HAMU. Na druhé straně se však mnohé inspirace přicházející v této době zejména ze Sovětského svazu ukázaly při vhodné aplikaci na domácí podmínky jako docela přínosné, ať již se jedná o některé institucionální změny nebo o některé vědecké podněty.

Pozici FAMU v rámci celé Akademie múzických umění jistě podpořila skutečnost, že v letech 1949–1970 vykonával funkci rektora celé Akademie filmový teoretik a historik Antonín Martin Brousil, který na tomto místě vystřídal divadelníka Jiřího Frejku. Právě A. M. Brousil přispěl k tomu, že se z FAMU v první polovině padesátých let, v éře skoro

1) Podle dobového tisku a vzpomínek pamětníků projevilo zájem v prvním roce 1200 (!) uchazečů, k přijímacímu řízení však údajně přizvala komise jen 170 vybraných. Přijato bylo pouhých 35 posluchačů. Jan Skokánek, *Historie jednoho chaosu*. Diplomová práce. Praha: FAMU 1988. Nyní přístupné online: <www.deja-vu.sk/HistorieJednehoChaosu/>, [cit. 18. 10. 2015].

úplné izolovanosti Československa od dění v „západních“ zemích, nestala jen provinční škola, a snažil se studenty seznamovat s děním zejména v italském či francouzském filmu. Příspěvek historika (a zároveň vedoucího autorského kolektivu Dějin AMU) Martina France v tomto čísle ukazuje dění na FAMU v roce 1956, kdy se také v Československu projevil dopad slavného Chruščovova tajného referátu na XX. sjezdu KSSS, v němž alespoň dílčím způsobem zkritizoval Stalinovu politiku. Na jedné straně zde M. Franc ukazuje zapojení studentů i pedagogů FAMU do celospolečenského dění v tomto roce, včetně podílu na tzv. studentském majálesu v květnu, na straně druhé se věnuje i vnitřnímu životu FAMU v době, kdy se výchova studentů po prvotním nadšeneckém boomu ocitla na křižovatce. Objevovaly se problémy s jejich uplatněním v praxi (významnou část absorbovala dynamicky se rozvíjející Česká televize). Zároveň však v této éře dokázali studenti FAMU vybojovat se svými snímky i cenné mezinárodní úspěchy a potenciál školy dále zvýšili někteří nově angažovaní pedagogové — nejvýznamnější posilou se stal režisér Otakar Vávra, o jehož opětovném příchodu se v roce 1956 intenzivně jednalo.

Právě Otakar Vávra se velkou měrou zasloužil o mezinárodní úspěchy školy v 60. letech minulého století, díky nimž bývá tato éra označována za zlaté časy FAMU. O životě fakulty v 60. letech 20. století podrobně informuje následující studie v tomto čísle pocházející od historika médií Petra Bednaříka. Spolu s materiály z různých archivů využívá autor i dosud jen minimálně probádané fondy Archivu AMU, které skrývají mnohá zajímavá fakta a četná překvapení. Shrnuje nejdůležitější události každého akademického roku až do přelomového období 1968/69. Dění ve slavné a možno říci hvězdné éře mapuje na základě zdánlivě každodenních událostí, které však hrály často doslova klíčovou roli.

Studie se věnuje i otázkám prostorového a technického zázemí FAMU, podobě výuky, respektive proměnám kurikula jednotlivých oborů, orgánům fakulty a jejich vlivu na chod školy a také personálnímu obsazení kateder či vedení fakulty a různých komisí. Díky podrobným informacím, zahrnujícím například i počty studentů na jednotlivých katedrách, činnost a působnost Umělecké rady nebo fungování Studia FAMU, se Bednaříkovi daří představit chod instituce v podrobnosti a přesnosti, jak dosud nebyla nikde popsána.

Studie badatelky z centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Lenky Krátké popisuje metodologická východiska a úskalí orálněhistorického výzkumu historie AMU. Ukazuje nejen, jak byl výzkum plánován a jak reálně probíhá (jeho uzavření je naplánováno na konec roku 2015, text byl ale dokončen v létě 2015, tedy reflektuje stav k tomuto období), ale také specifika této skupiny narátorů, jimiž jsou z velké části lidé umělecky a veřejně dosud aktivní, zvyklí pracovat se svým veřejným obrazem. Jako metodologické specifikum se jeví jejich mimořádná citlivost a intenzivní prožívání komplikovaných interpersonálních vztahů.

FAMU byla koncipována od počátku jako mezinárodní škola, v níž vzdělání najdou nejenom čeští a slovenští zájemci, ale také adeпти z jiných zemí, se zvláštním zřetelem ke studentům ze zemí sovětského bloku. Speciální případ nicméně tvořili studenti z Albánie, jejichž vedení se rozkmotřilo se sovětskými představiteli již na přelomu padesátých a šedesátých let. To se odrazilo i v hromadném exodu albánských studentů z československých vysokých škol, k němuž došlo v roce 1961. Nucený odchod se režiséra a kameramana Pirja Milkaniho dotknul spíše okrajově, protože jeho studia na FAMU již byla prakticky ukončena. Rozhovor s tímto tvůrcem vedl filmový historik Pavel Skopal. Ukazuje zajíma-

vý pohled na pozici a možnosti zahraničních studentů na FAMU a více se z něj dozvíme i o prostředí albánské kinematografie.

V druhé polovině 50. let, tedy v době Milkaniových studií, se neúspěšně pokoušel o přijetí na FAMU pozdější prezident ČR Václav Havel. Této zajímavé epizodě se věnuje zde zveřejněná ukázka knihy významného filmového historika Jana Bernarda věnovaná právě postavě Václava Havla. Vedle představení samotných přijímaček zde J. Bernard důkladně popisuje důvody nepřijetí jistě talentovaného uchazeče i Havlovy tvůrčí práce připravené k přijímacímu řízení.

Především od konce 50. let patřila k prioritám filmové fakulty televizní výuka, protože nové médium potřebovalo vzdělané profesionály, a právě absolventi FAMU se v něm významně uplatňovali. Vztahu FAMU a Československé televize v šedesátých letech se věnuje v rubrice Edice a materiály Jiří Šoukal, jenž působí jako vedoucí Archivu AMU a režisér projektu Dějiny AMU. Připravil, kritickým úvodem a věcnými poznámkami opatřil podkladový materiál pro jednání Umělecké rady FAMU nazvaný *O současném stavu výuky televize na FAMU* a část zápisu z jednání Umělecké rady konané 1. února 1965, která se věnovala tomuto materiálu. Tyto dokumenty ukazují nejen širokou škálu dobových postojů k prudce se rozvíjejícímu médiu, ale také upozorňují na problémy, s nimiž se FAMU při zavádění televizní výuky potýkala.

AMU patří bezesporu mezi klíčové instituce kulturních dějin a současnosti České republiky. Přesto její dějiny nebyly až dosud komplexně probádány a zpracovány. V roce 2012 iniciovala tehdejší ředitelka Nakladatelství AMU Andrea Slováková výzkumný projekt, po vědecké stránce vedený historikem doc. PhDr. Martinem Francem, Ph.D. (specialistou na životní styl v letech 1948–1989 a na vědní a vysokoškolskou politiku v tomto období; autorem mnoha publikací působícím na Masarykově ústavu a v Archivu AV ČR). Spolu s ním na projektu pracuje tým zkušených badatelů — historiků, kteří se zabývají kulturními dějinami a dějinami kulturní politiky po roce 1945. Jde o PhDr. Petra Bednářika, Ph.D., předního českého badatele v oblasti historie médií a vedoucího katedry mediálních studií Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK, významného filmového historika doc. PhDr. Ivana Klimeše zaměřujícího se především na dějiny české kinematografie (v projektu se věnuje prehistorii filmového školství), PhDr. Jitku Rauchovou, Ph.D., historičku z Jihočeské univerzity České Budějovice a autorku řady studií z dějin divadla a kulturní politiky po roce 1945, a Mgr. et Mgr. Lenku Krátkou z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., která se věnuje dění v kulturní a umělecké obci z pohledu orální historie.

Přední světové univerzity a vzdělávací instituce zkoumají svou minulost z různých aspektů a výjimkou nejsou prestižní školy, o nichž byly napsány desítky svazků. Reflektovat svou minulost je prestiží, ale i povinností klíčových vzdělávacích institucí, které významně spoluutvářely společenský vývoj. I největší české univerzity již v posledních letech přistoupily k otázce své minulosti se značným badatelským úsilím. Výstupem výzkumného projektu AMU budou dvě publikace v roce 2016: *Dějiny Akademie múzických umění v Praze* se jako zásadní syntetické dílo připravované z perspektivy institucionálních dějin zaměří na pozici AMU v dobovém kontextu kulturní a vysokoškolské politiky, mezinárodní spolupráci i ekonomickou rovinu fungování školy a vývoj legislativního rámce. Každý oddíl (úvodní věnovaný AMU jako celku, pak jednotlivé věnované třem fakultám) bude

začínat prehistorií, rozebírat způsob nejvyššího stupně odborné přípravy v příslušných profesích před vznikem školy a koncepce vzniku vysokoškolského pracoviště pro tyto profese. Základem výzkumu je klasický historiografický přístup založený na excerpci dostupných archivních i tištěných pramenů (jehož součástí je historicky první kompletní katalogizace obsahu vlastního archivu AMU). Výzkum reflektuje i dobové mediální ohlasy činnosti školy či analýzu dobových praktických studijních výstupů z tematického a žánrového hlediska. Jako doplněk, ovšem významný zejména v pasážích přibližujících atmosféru na AMU v jednotlivých historických epochách, slouží metoda orální historie. Narátory jsou především osoby působící v institucionální struktuře. Nejedná se jenom o pedagogy, ale i o další pracovníky její administrativy či technicko-provozního zázemí.

Příspěvky Martina France, Petra Bednaříka, Lenky Krátké i edice připravená Jiřím Šoukalem představují dílčí výstupy z celého projektu. Nabízejí vhled do komplexnosti dění, vnitřních a vnějších vlivů kolem FAMU v 50. a 60. letech 20. století a zároveň reflektují dosud neprobádané archivní materiály. Cenné impulzy pro další výzkum dějin FAMU ovšem přináší i edice rozhovoru s Pirjou Milkanim, která upozorňuje na důležitý mezinárodní rozměr celé problematiky, reflektovaný v jiných textech tohoto čísla jen omezeně. I díky tomuto příspěvku lze doufat, že syntetické, byť relativně stručné zpracování dějin FAMU se bude moci opřít o ještě širší pole kvalitních studií k dílčím problémům než dosud.

MF – AS